

Ermanınstanın 30 illik işğalına Azərbaycanın öz gücü, şanlı ordusunun qüdrəti ilə son qoymasından bir ilə yaxın vaxt keçir. Xalqımız bu gün də tarixi qələbənin sevinci ilə yaşayır. Bu qələbə, həm də Azərbaycanın dünyadakı reytingini yüksəltdi. Rəşadətli ordumuz bir daha sübut etdi ki, torpaqlarımızı qarı düşməndən qorumaq iqtidarındadır. Lakin dünyada hələ də baş alıb gedən ikili standartlar, islamofobiya, ayrı-seçkilik və işğalçını öz adı ilə çağırmaq, eyni zamanda, beynəlxalq hüquqa qarşı hörmətsizlik edən dövlətin, necə deyirlər, nazı ilə oynamaq uzun illər ərzində torpaqlarımızın azad olunmasına imkan vermirdi. Özünü dünyada haqq-ədələtin carçısı və demokratiyanın beşiyi kimi göstərməkdə canfəşanlıq edən bir sıra dövlətlər, həmçinin nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar 30 ilə yaxın müddətdə sanki Ermənistanın işğalçı siyasətini, insan hüquq və azadlıqlarını aşkar şəkildə pozduğunu, terror aktlarını, günahsız insanları qətlə yetirməsini görmürdülər. Nə qədər kar və ya kor olmalısın ki, dünya birliyin gözünü qarşısında bas verən bu ədalətsizliyi görməyəsən?!

ATƏT-in Minsk qrupu öz potensialından niyə istifadə etmədi?

Keçmiş Ermənistan – Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münəqışəsinin nizamlanmasında vasitəçilik missiyasını öz üzərinə götürmüş ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin fəaliyyətində, demək olar ki, heç bir irəliləyiş olmadı. Əslində, 28 il ərzində heç bir fəaliyyəti hiss olunmayan qurum üzərinə götürdüyü öhdəliyi yerinə yetirə bilmədiyini səmimi etiraf edib geri çəkilməli idi. Ancaq Minsk qrupu bu etirafı etməyə özündə cəsarət tapa bilmədi. Bu illər ərzində təşkilatın fəaliyyətini göz önünə gətirdikdə adama elə gəlir ki, sanki bu qurumun vəzifəsi münəqışənin nizamlanmasından çox, danışıqlar prosesini uzatmaq imiş. İşğalçı ölkənin hegemonluğuna göz yumub işğala məruz qalan ölkənin “gözündə tük axtaran” Minsk qrupunun ədalətsizliyi haqlı olaraq gətirdikcə ciddi narazılıqlar yaradırdı.

BMT Təhlükəsizlik Şurasının üç daimi üzvü, Minsk qrupunun üzvləri olan həmsədr dövlətlərin öz imkanlarından, potensialından istifadə edib Ermənistan ordusunu işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərindən çıxarmağa məcbur etməməsinin, bu illər ərzində işğalçıya sanksiya tətbiq olunmasının səbəbi nə idi? Əslində, Minsk qrupu münəqışənin nizamlanmasından daha çox, işğalçıya dəstək verənə, problemi daha da qızıdırana bənzəyirdi. Doğrudanmı dünyanın ən güclü dövlətlərindən ibarət olan qurum bunu bacarmadı, yoxsa istəmədi?

Her dəfə də bəyan edirdilər ki, münəqışənin hərbi-siyasi yolla həlli yoxdur. Ancaq cəmi 30 illik müstəqillik tarixi olan Azərbaycan dünyanın super-güclü dövlətlərinə, o cümlədən, mötəbər beynəlxalq təşkilatlara sübut etdi ki, münəqışənin hərbi-siyasi vasitələrlə həlli varmı. Ölkəmiz bunu 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığı tarixi qələbə ilə dünyaya nümayiş etdirdi.

Bu illər ərzində Minsk qrupu öz potensialından, nüfuzundan, gücündən istifadə edib işğalçı ölkəni öz yerində oturtsaydı, yəqin ki, Ermənistan ötən il sentyabrın 27-də ölkəmizə qarşı açıq müharibəyə başlamazdı və bu qədər tələfat, dağıntı, insan itkisi olmazdı. Həm Azərbaycan, həm də dünya ictimaiyyəti bu illər ərzində Minsk qrupunun münəqışənin nizamlanmasını istiqamətində fəaliyyətsiz qalmasının şahidi oldu.

Üzdə demokratik prinsiplərdən, beynəlxalq hüquq normalarına riayət etməkdən dəm vuran, arxada isə işğalçını müdafiə etmək siyasi riyakarlıq deyilmi? İşğalçını öz adı ilə çağırmayan, əksinə, müxtəlif vasitələrlə günahsız

insanların qətlə yetirilməsinə, cəbhəboyu ərazilərdən xeyli kənarda yerləşən yaşayış məntəqələrinin viran edilməsinə şərait yaradan beynəlxalq təşkilatların, eyni zamanda, “demokratiya carçılarının” əməlləri siyasi riyakarlıq deyil, bəs nədir?!

Prezident İlham Əliyevin bir neçə gün əvvəl Türkiyənin Anadolu Agentliyinə

çıxarmadı. Ölkəmizin rəhbəri bu sessiyada bir daha bəyan etdi ki, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri Ermənistanı Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzünə son qoymağa məcbur etmək üçün qətiyyətli addımlar atsaydılar, onda üzərlərinə düşən vəzifələrin icrasına nail ola bilirdilər. Münəqışə dövründə

ATƏT-in Minsk qrupu bölgədə yaranan yeni reallıqları qəbul etməlidir

müəssisində səsləndirdiyi kimi, “Əgər Minsk qrupu Ermənistan vaxtında ciddi təzyiç göstərsəydi, təbii ki, Ermənistan məcbur olub işğal edilmiş torpaqlardan çıxacaq və belə olan halda müharibəyə ehtiyac qalmazdı. Ancaq onlar bu təzyiç etmədilər”. Onlar bu təzyiç əvəzinə, müxtəlif vasitələrlə işğalçı ölkəyə dəstək verdilər. Halbuki, bu qurumun həmsədrləri istəsəydilər, bir günün içerisində Ermənistanın işğalçı siyasətini dayandıra bilərdilər və onları işğal etdikləri ərazilərdən qeyd-şərtsiz çıxarardılar. Dövlət başçımızın qeyd etdiyi kimi, həmsədr dövlətlər dünya miqyasında ən güclü ölkələr sayılır: “Məgər, onların siyasi çəkisi, siyasi imkanları olmayıb ki, Ermənistan bu ciddi mesajları göndərsinlər? Sadəcə olaraq, nə hərbi, nə də sülh siyasətinə üstünlük verdilər”.

Status-kvo qəbul edilməz idi

Prezident İlham Əliyev iştrakçısı olduğu bütün beynəlxalq tədbirlərdə, həmçinin dövlət başçıları və hökumət nümayəndələri ilə keçirdiyi görüşlərdə status-kvonun qəbul edilməz olduğunu vurğulayırdı və bunu faktlarla sübut edirdi. Dövlət başçısı BMT Baş Assambleyasının 76-cı sessiyasının dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində keçirilən illik ümumi müzakirələri zamanı bu məsələyə yenidən toxundu və BMT Baş Assambleyasının 75-ci sessiyası çərçivəsindəki çıxışını da xatırlatdı. Dedi ki, həmçinin illik ümumi bildirmişdim ki, Ermənistan rəhbərliyinin düşməni, Azərbaycanofob bəyanatları və təxribatları onların Azərbaycana qarşı yeni hərbi təcavüzə hazırlaşdığını nümayiş etdirir.

Təəssüf ki, Minsk qrupu bu xəbərdarlıqdan da bir nəticə

Ermənistan öz yanaşması və hərəkətləri ilə nümayiş etdirdi ki, onun yeganə məqsədi status-kvonu saxlamaq və işğal möhkəmləndirməkdir: “Mən dəfələrlə Ermənistan qarşı sanksiyaların tətbiq edilməsinin vacibliyi məsələsini qaldırmışdım. Təəssüflər olsun ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin icrasını təmin etmək üçün Ermənistan qarşı beynəlxalq sanksiyalar tətbiq edilmədi”.

2018-ci ildə Ermənistan hərbi cinayətkarlar Koçaryan–Sarkisyan rejimi devrildi. Dövlət başçımız xatırladır ki, bundan sonra Ermənistanın yeni hökumətinin ciddi şəkildə danışıqlarda iştirak edəcəyi ilə bağlı müəyyən ümidlərimiz var idi. Biz Ermənistandan gələn istənilən müsbət signalə cavab verməyə hazır idik. 2018-2019-cu illər keçmiş təmas xəttində ən sakit dövrlərdən biri idi. Lakin, Azərbaycanın müsbət addımlarına baxmayaraq, Ermənistan rejimin dəyişməsi real addımlarla nəticələnmədi. Ermənistanın yeni hökuməti də Azərbaycanla dinc qonşuluq əvəzinə, işğalın davam etdirilməsi yolunu seçdi. Bu, status-kvonun saxlanması demək idi.

Bu dəfə də beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən, Minsk qrupu özünü eşitməməzliyə və görməzliyə vurdu. İkili standartlardan istifadə edən işğalçı ölkə son iki il ərzində qəsdən danışıqlar prosesini məhv etdi. Baş nazir Nikol Paşinyan “Qarabağ Ermənistandır və nöqtə” və “bir qarış belə işğal olunmuş torpaq qaytarılmayacaq” kimi təxribatçı bəyanat və hərəkətləri ilə sələflərinin işğal siyasətini davam

etdirəcəyini gizlətmədi. ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri bu dəfə də beynəlxalq hüquq normalarına hörmətsizliyi nə “gördü”, nə də “eşitdi”.

Dövlət başçımız müəssisində bu məsələni də diqqətə çatdırdı. Dedi ki, belə olan halda, Minsk qrupu daha müsbət, daha cəsarətli addımlar atmalı idi. Onlar isə, sadəcə olaraq, müşahidə edirdilər, buna müşahidəçi kimi yanaşırdılar. Ona görə, İkinci Qarabağ müharibəsinin başlanmasının

Əgər Minsk qrupu Ermənistan vaxtında ciddi təzyiç göstərsəydi, təbii ki, Ermənistan məcbur olub işğal edilmiş torpaqlardan çıxacaq və belə olan halda, müharibəyə ehtiyac qalmazdı. Ancaq onlar bu təzyiç etmədilər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2021-cil sentyabrın 27-də Türkiyənin Anadolu Agentliyinə verdiyi müsahibədən

da, əlbəttə ki, ən böyük məsuliyyət Ermənistanın üzərinə düşür, eyni zamanda, işğalçını vaxtında dayandırmayan böyük qüvvələrin üzərinə düşür. Minsk qrupunun həmsədrləri isə uzun müddət status-kvonu davam etdirmək strategiyasını qoruyub saxladılar. Ermənistanın o vaxtkı müdafiə naziri açıq şəkildə Azərbaycanı yeni təcavüz və işğal ilə hədələdi. İşğalçı ölkə o qədər quduzlaşdı ki, qəbul edilməz və əsassız “yeddi şərt” irəli sürərək, danışıqlar formatının dəyişdirilməsi, danışıqlara sıfırdan başlanılması və Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş ərazilərdə yaradılmış qondarma rejimin danışıqlar prosesinə cəlb edilməsini tələb etdi. Danışıqların formatının və mahiyyətinin dəyişdirilməsi cəhdi Ermənistanın məsuliyyətsiz və təhlükəli hərəkətləri səbəbindən fəaliyyəti iflic olmuş ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri üçün xoşagəlməz sürpriz oldu.

Bundan əlavə, Cenevrə konvensiyaları da daxil olmaqla, beynəlxalq hüququn kobud şəkildə pozulması ilə Ermənistan açıq şəkildə qanunsuz məskunlaşdırma siyasətini həyata keçirərək, əsasən, Yaxın Şərqdən olan erməni əsilli şəxsləri Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinə yerləşdirirdi. İllər ərzində hökm sürmüş çəzasızlıqdan ruhlanan Ermənistan təcavüzün nəticələrini möhkəmləndirmək və qanunsuz məskunlaşdırmanı sürətləndirmək üçün Ermənistandan işğal olunmuş ərazilərimizə yeni yolun inşa ediləcəyini bəyan edirdi.

Artıq tarixin arxivinə atılmış münəqışənin dinc vasitələrlə nizama salınması vaxtilə ümummilli lider Heydər Əliyevin xarici siyasət fəaliyyətində də

mühüm yer tutmuşdur. Təəssüf ki, həmin vaxtdan başlayaraq, 2020-ci il noyabrın 10-a qədər Minsk qrupu status-kvonun dəyişdirilməsi istiqamətində ciddi addım atmadı. Ümumiyyətlə, 1993–2003-cü illər ərzində Azərbaycanın dövlət başçısı Heydər Əliyev ATƏT-in rəhbərliyi və Minsk qrupunun nümayəndələri ilə 140-a qədər görüş keçirmişdir. Lakin ikili standartlar, işğalçı ölkəyə dəstək, islamofobiya bütün görüşləri nəticəsiz qoydu.

Dövlət başçısı bildirdi ki, Minsk qrupuna sədrlik edən ölkələr, onların prezidentləri işğal dövründə, 7-8 il bundan əvvəl, bir neçə dəfə çox müsbət açıqlamalar verdilər. Qurumun həmsədrləri açıq bəyan etmişdilər ki, status-kvo qəbul edilməzdir və dəyişdirilməlidir. Təbii ki, status-kvonun dəyişdirilməsi işğala son qoymaq demək idi. Təəssüf ki, Minsk qrupu sözünün üstündə sona qədər dayanmadı və bu açıqlamadan sonra praktik addımlar atmadı. Minsk qrupu hamını təəccübləndirəcək şəkildə dedi ki, sözü geri götürdü və mənasını özünün də dərk etmədiyi yeni bir ifadə-status-kvo dayanıqlıdır – ifadəsini ortalağa atdılar.

Ölkə başçımız o zaman da Minsk qrupunu kəskin tənqid etmişdi. Demişdi ki, bu mövqə dəyişikliyi Ermənistanın dəyirmanına su tökülür. Ancaq, təəssüf ki, ondan sonrakı dövr də onu göstərdi ki, Minsk qrupu, sadəcə olaraq, bu məsələləri həll etmək fikrində deyil. Halbuki, onlar Akvilde, Muskokada keçirilən görüşlərdə status-kvonun qəbul edilməz olduğunu bildirmişdilər. Sonra da dedilər ki, status-kvo dayanıqlı deyil. Bu, o deməkdir ki, yeni, status-kvo artıq

qəbul edilir. Bir çox siyasətçilər hesab edirdilər ki, sülhün qorunması üçün yeganə yol status-kvonun qalmasıdır. Ancaq dövlət başçımızın siyasi iradəsi, rəşadətli ordumuzun gücü sayəsində status-kvo dəyişdirildi. Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, status-kvo güc yolu ilə, şücaət, müdriklik, siyasət, səylər, səfərbər olunması, Azərbaycan xalqının həmrəyliyi, əzmkarlığı, Ermənistanın müzəffərliyi sayəsində dəyişdirilə bilər. Biz buna nail olduq və haqlı olduğumuzuzu göstərdik.

İkinci Qarabağ müharibəsində də bunun şahidi olduq. Bu müharibədə qazandığımız şanlı qələbə status-kvonu birdəfəlik olaraq, tarixin arxivinə atdı. Artıq haqq-ədələt öz yerini tapdı və Azərbaycan bunu öz gücünə həll etdi.

“Dağlıq Qarabağ”ın – olmayan qurumun statusu ola bilməz

Müharibə Azərbaycanın qələbəsi ilə başa çatdıqdan bir ay sonra ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin nümayəndələri “çağırılmamış qonaq” kimi ölkəmizdə peyda oldular. Söz yox ki, ölkə başçısı onları qəbul etdi və əsl “siyasət dərəsi” verdi. Gülüş doğuran hal idi ki, Minsk qrupunun nümayəndələri bundan sonra da öz köməkliklərini əsirgəməyəcəklərini bildirdilər. 28 ilə yaxın müddətdə bu qurumun nümayəndələri bundan sonra hansı köməkdən danışmaq olar? Çünki artıq münəqışə həll olub və Dağlıq Qarabağ adlı qurum yoxdur.

Prezident İlham Əliyev də Anadolu Agentliyinə müsahibəsində bu məsələni bir daha diqqətə çatdırdı. Dedi ki, Dağlıq Qarabağ münəqışəsi başa çatdı: “Dağlıq Qarabağ” adlı inzibati ərazi, yeni qurum yoxdur. Qarabağ zonası, Şərqi Zəngəzur var: “Belə olan halda, Minsk qrupunun fəaliyyəti üçün bu gün yeni məsələlər ortaya çıxmalıdır. Yəni, məsələ –Dağlıq Qarabağ münəqışəsi bitdi. Nə ola bilər? Mənim fikrimcə, yeni etimad tədbirləri, ondan sonra yolların açılması, sülh prosesinə dəstək vermək, Ermənistan – Azərbaycan arasında bizim təklif etdiyimiz sülh ölkəviləsi imzalanınsın. Yəni, mənəcə, onların fəaliyyət dairəsi bu gündən sonra bundan ibarət olmalıdır. Yoxsa, Dağlıq Qarabağın – olmayan qurumun statusu ola bilərmi? Əlbəttə ki, yox!”

İndi Cənubi Qafqazda, o cümlədən, Qarabağda yeni reallıqlar yaranıb. Həm Ermənistan, həm ATƏT-in Minsk qrupu, həm də digər beynəlxalq təşkilatlar bu reallıqları qəbul etməlidirlər. Ayrı yol yoxdur.

Prezident İlham Əliyev BMT Baş Assambleyasındakı çıxışından bəzi məqamları xatırlatdı. Dedi ki, bütün ölkələrə müraciət edib və rica edib ki, bundan sonra “Dağlıq Qarabağ” ifadəsi işlədilməsin. Azərbaycan ərazisində elə bir qurum yoxdur: “Əgər kimsə “Dağlıq Qarabağ”a status vermək istəyirsə, öz ölkəsində bir ərazi versin, orada bir qurum yaratsın, onların müstəqilliyini tanıсын, biz də tanıyaq. Amma Azərbaycan ərazisində yox!”

Əliqismət BƏDƏLOV,
“Xalq qəzeti”